

Dvadsať rokov Súdnej rady Slovenskej republiky

– stále sa hľadáme

Súdna rada Slovenskej republiky (ďalej aj „súdna rada“) vznikla na základe zmeny Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) prijatej ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z. Článok 141a ústavy bol vykonaný zákonom č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky (ďalej len „zákon o súdnej rade“) a dodnes bol novelizovaný 29-krát.

Počet novelizačných zásahov do zákona o súdnej rade, ale aj do ústavy, sám osebe potvrdzuje legislatívnu neistotu pri hľadaní viacerých odpovedí spojených s inštitucionálnym zaradením súdnej rady a s jej fungovaním ako ústavného orgánu.

Pripomenutie si výročia vzniku Súdnej rady Slovenskej republiky je preto vítanou príležitosťou zamyslieť sa nad otáznikmi a možnými riešeniami niektorých zásadných problémov súvisiacich s jej ústavným a zákonným postavením.

Som preto presvedčený, že aj odborná časť tohto pripomenutia vzniku súdnej rady bude významným príspevkom k zodpovedaniu niektorých relevantných otázok vzťahujúcich sa na miesto súdnej rady v ústavnom poriadku Slovenskej republiky.

Krátky exkurz do minulosti, na ktorú nezabúdame

Príhovory k výročiam ústavných orgánov spravidla obsahujú určitú inventúru uplynulých rokov.

Súdna rada prešla za prvých dvadsať rokov pomerne búrlivým a rozporuplným vývojom. Hneď po jej vzniku bola poznačená, tak ako to konštatoval vo svojom legendárnom náleze Ústavný súd Slovenskej republiky, porušením ústavnosti pri voľbe kandidáta na predsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky.

Nasledovalo niekoľko rokov relatívneho pokoja a práce.

Po tomto období však súdna rada plnila úlohy a vykonávala svoje kompetencie v režime, ktorý viedol k pomerne silnej, avšak neúčinnnej kritike jej postupov a rozhodnutí. Takmer každý kritický a oponujúci hlas v súdnej rade bol programovo odmietaný. Rovnako aj návrhy a podnety niektorých členiek a členov súdnej rady, ktorí neboli konformní s väčšinou, pretože volali po transparentnosti, objektívnosti a výraznejšej angažovanosti súdnej rady v procese správy a riadenia justície.

Roky 2018 až 2020 znamenali viaceré vážne výzvy pre súdnu radu. Odhaľovanie korupcie a toxických vzťahov v súdnictve zasiahlo do istej miery aj súdnu radu a v konečnom dôsledku viedlo k podstatnej zmene jej zloženia; zmeny pokračovali aj v nasledujúcich necelých dvoch rokoch.

O tomto zlome vo vývoji súdnej rady, spolu s novým ústavným a zákonným základom pre jej činnosť, by sa dalo hovoriť dlho.

Nepovažujem však za potrebné za každú cenu pripomínať minulé obdobie. Stačí, ak na chyby, omyly a zlé rozhodnutia súdnej rady nezabudneme a vezmeme si z nich prepotrebné poučenie.

Budúcnosť spočíva predovšetkým v ochrane legitimacy súdnictva

Dôležitejšie je pri tomto pripomenutí si dvadsiatich rokov existencie súdnej rady pozeráť sa do budúcnosti. Tá je predurčená bez akýchkoľvek pochybností jej základným ústavným vymedzením.

Posilnilo a spresnilo sa ústavné postavenie súdnej rady. Ako ústavný orgán sudcovskej legitimacy, aj keď bez jasného definovania jeho postavenia v systéme štátnej moci, je súdna rada povinná a oprávnená ochraňovať a brániť súdnictvo pred akýmikol'vek zásahmi do jeho legitimacy.

Výkon súdnej moci, právoplatné, vykonateľné rozsudky a rozhodnutia všeobecných súdov musia byť vykonané, rešpektované, alebo inak implementované bez ohľadu na to, v akom druhu súdneho procesu boli prijaté, vynesené alebo vyhlásené.

Žiadny orgán štátnej moci, ktorý nedisponuje súdnou mocou, nie je oprávnený ignorovať, nevykonať alebo nahrádzať svojimi právnymi

názormi súdne rozhodnutia; nemusí s nimi súhlasiť, ale bezvýnimočne ich musí preniesť do vlastnej právnej praxe.

Na nelegitímne zásahy iných orgánov štátnej moci súdna rada musí dnes aj v budúcnosti nielen upozorňovať, ale vykonať všetky úkony, ktoré v rámci jej kompetencií by mohli viesť k náprave takého stavu, ktorý nie je tolerovateľný v žiadnom právnom a demokratickom štáte.

Perspektíva súdnej rady ako rešpektovaného a dôveryhodného ústavného orgánu

Rozhodujúcim motívom na zriadenie súdnej rady bola snaha nanovo a viac autonómne upraviť správu a riadenie súdov; v tomto kontexte nehrala významnejšiu úlohu samospráva súdov, ktorá zostala koncentrovaná na súdoch v podobe sudcovských rád.

Po dvadsiatich rokoch pomerne zložitej a sčasti aj rozporuplnej existencie súdnej rady sa musíme, chtiac-nechtiac, aspoň sčasti vrátiť na začiatok pôvodného emancipačného úsilia. A hľadať taký spôsob výkonu kompetencií súdnej rady, ktorý z nej vytvorí plne uznávaný a dôveru vzbudzujúci ústavný orgán legitimacy všeobecného súdnictva.

Súdna rada bude predovšetkým:

1. dôsledne dbať na to, **aby sa sudkyňami a sudcami Slovenskej republiky stávali** iba morálne pevné, odborne pripravené a zrelé osobnosti;
2. **prekladať na sudy vyššieho stupňa** výlučne sudkyne a sudcov, ktorí na súdoch nižšieho stupňa presvedčili svojim dlhodobým morálnym štandardom a profesionálnymi, objektívne preukázanými výkonmi v talári a v osobnom živote;
3. dôsledne preverovať **trvanie sudcovskej spôsobilosti u kandidátov na predsedov** príslušných súdov s osobitným zreteľom na ich schopnosť riadenia a správy súdnictva na tom-ktorom stupni súdnej sústavy;
4. zvýšenú pozornosť venovať **navrhovaniu kandidátov na funkcie v medzinárodných súdoch**, najmä na Súdnom dvore Európskej únie a Európskom súde pre ľudské práva;

5. permanentne vykonávať **dohľad nad majetkovými pomermi a sudcovskou spôsobilosťou** na základe kvalifikovaných podnetov od právnických osôb a fyzických osôb;
6. trvať na **výsadnom postavení súdnej rady v legislatívnom procese**, v ktorom sa budú tvoriť a prijímať ústavné a zákonné normy upravujúce priamo a nepriamo súdnictvo, súdy, postavenie sudkýň a sudcov Slovenskej republiky,
7. zákonnými prostriedkami chrániť sudkyne a sudcov pred akýmkoľvek **zneužívaním prostriedkov disciplinárneho a trestného konania**.

Štandardný a efektívny výkon týchto právomocí súdnej rady predpokladá ešte pochopenie jednej základnej premisy, ktorú so zreteľom na minulosť považujem za potrebné zdôrazniť. Súdna rada nie je a nesmie byť spolkom ľudí, ktorých spájajú iba priateľské a kolegiálne vzťahy. Išlo by to na úkor pochopenia ich nezastupiteľnej zodpovednosti za spravodlivý a nezávislý výkon súdnej moci; unesenie tejto zodpovednosti totiž predpokladá iniciatívny, otvorený, kritický a vysoko profesionálny výkon funkcie každej členky a každého člena súdnej rady. Bez ohľadu na osobné vzťahy, sympatie alebo antipatie.

Dovoľte mi, pár slov na záver

Verím, že Súdna rada Slovenskej republiky je v tomto čase už pevnou súčasťou inštitucionálneho rámca v našom štáte. V tomto ústavnom poriadku bude v súčasnosti aj v budúcnosti plniť svoju rozhodujúcu úlohu pri ochrane legitimacy súdnictva, pri správe a riadení justície, ako aj pri presadzovaní princípov právneho štátu.

S potešením ešte konštatujem, že Súdna rada sa 1. júna 2022 stala aj relevantnou súčasťou významnej európskej inštitúcie – Európskej siete súdnych rád. Prvý júnový deň bola Súdna rada na Valnom zhromaždení ESSR zvolená do jej riadiaceho orgánu – do Výkonnej rady.

